

ליקוטי מזהר"ן

תורה י"ב תניינא
איה

עם ביאור משולב
בתוספת הערות וביאורים

פרייקט להפצת הלימוד
בספריה ליקוטי מזהר"ן

ליקוטי מזרח"ן

תורה י"ב תנינא
"איה מקום כבודו"

פרוייקט להפצת הלימוד
בספרי"ק ליקוטי מוהר"ן

י"ל ע"י

פרוייקט להפצת הלימוד
בספרה"ק ליקוטי מהר"ן

'לטייל בתורתו' ע"ר 580769313

077-336-2063

lb046277317@gmail.com

לקבלת חוברת תורה יב המבוארת

ניתן לשלוח אימייל לכתובת: lb046277313@gmail.com

ולרשום: קבלת החוברת

לע"נ שרה דינה בת ר' אברהם דן ע"ה

לע"נ שרה קילא בת ר' שלמה אהרן ע"ה

עין חיים היא למחזיקים בה!

חוברת מיוחדת זו שאנו זוכים להגיש בפניכם זה הפעם השלישית, ממשיכה כקודמותיה להאיר על פני תבל את תורותיו הקדושות של הרה"ק רבינו נחמן מברסלב זי"ע, אשר נודעו והתפרסמו בעולם כתורות עמוקות מחזקות ומחיות כל נפש, שבכוחם להאיר ולהעיר מחדש את הליומדים בה לעבודת ה' יתברך בכל לב בתמימות מלאה דעת ובפשיטות רצופת עמקות.

תורה זו 'איה מקום כבודו' שאף היא מפורסמת מתוך כלל מאמריו הקדושים, תפסה מקום חשוב ויסודי בספר ליקוטי מוהר"ן. ולמרות שהיא תורה קצרה יחסית לעומת המאמרים הארוכים שבספר ליקוטי מוהר"ן, נכתבו עליה דרושים ארוכים בספר 'ליקוטי הלכות'. וכשם שמוהר"ן הזהיר ללכת עם התורה 'אזמרה לאלוקי בעודי' ולהגות בה בתמידות, כך מוהרנ"ת מעורר פי כמה שדווקא בעת הזאת "בתוקף הגלות האחרון בסופו צריך כל אחד ואחד ליזהר מאוד לילך עם המאמר הנ"ל לקיים ככל הכתוב בו לדרוש ולבקש ולחפש מאוד מאוד בכל עת ובכל מקום אחר כבודו יתברך וישאל ויבקש 'איה מקום כבודו'".

תורה זו נאמרה לאחר שמוהר"ן חזר מאחת נסיעותיו הגדולות והנשגבות, למעלה מחצי שנה נסע מוהר"ן כמעט לבדו אל העיר למברג (לכוב) שם כמעט הסתלק מריבוי ייסוריו ומחלתו שהכבידה מאוד. כשחזר לביתו היה מוכרח לצאת בכל יום לשאוף אוויר נקי בשדות הסמוכים ובאחת מאותם נסיעות פתח את פיו וגילה את התורה 'איה מקום כבודו'.

באותה העת רמז מוהר"ן לתלמידיו, שתורה זו פותחת מהלך חדש של גילויים עמוקים ונוראים העולים במעלתם על כל אותם מאמרים ותורות שגילה קודם נסיעתו ללעמברג, ואשר הודפסו תוך כדי נסיעתו בחלק הראשון של הספר ליקוטי מוהר"ן.

יחד עם תורה זו נאמרו מספר תורות שונות (תורה י' - י"ז ח"ב), ולמרות שבהשקפה ראשונה הן נראות לא קשורות לתורה 'איה מקום כבודו', מוהר"ן גילה בפירושו שחוט שזור אחד אורג את כולן זו לזו באופן נפלא ומיוחד. חיבור זה בא לידי ביטוי בכך שמוהר"ן קשר את כלל התורות המדוברות למאמר הגמרא במסכת שבת דף ע"ז: שם מובא שיחה מופלאה ואפופת סוד בין שני אמוראים (ראה להלן במבוא לתורה).

תורה זו, היא חלק נוסף ודרך חדשה בדרכי התשובה שהתחילו להתגלות בתורה 'אזמרה', אך בכדי שהארה זו תאיר עלינו כראוי, שומה עלינו להכין 'כלים' להארה זו. כל אחד כפי מידתו צריך להאמין בדברים הנאמרים בתורה זו, ללכת עימה וליישם אותה בתמימות במשעולי החיים. ובוודאי, כל אחד שישתדל ויתאמץ בכל ליבו ללמוד ולקיים את הנאמר בתורה זו, מוכטח לו שישוב בתשובה שלימה.

כמו בכל לימוד בכל חלק בתורה, כך הדבר ואפילו יותר, בלימוד תורת החסידות, ככל שמשקיעים יותר בלימוד והבנה, בהתבוננות עמוקה של המוח והלב, להשיב את הדברים אל הלב באמת, שהדברים לא יישארו בתור ידיעה בלבד או לא יותר מאשר 'ווארט' יפה, כך הדברים פועלים שינוי על הלומד.

תורה י"ב תנינא

"איה מקום כבודו"

פי דע, פי שורש כל הבריאה הוא הכבוד, כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וכו'" (יזמא לח), ומאחר שהכל נברא בשביל כבודו יתברך נמצא שכבודו יתברך הוא שורש כל הבריאה. ואף על פי שכולו אחד, על כל זה בהבריאה יש חלקים, ובכל חלק וחלק מהבריאה יש בו בחינת כבוד מיוחד שהוא שרשו כנ"ל.

וזה בחינת (אבות פ"ה) בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא בשביל שבר ועונש נברא בעשרה מאמרות, ובכל מאמר ומאמר יש בו בחינת כבוד מיוחד שהוא שרשו כי הכבוד הוא שורש הכל כנ"ל. וזה בחינת (תהלים כט) "ובהיכלו פלו אומר כבוד" ששכל

יב בשארם הולך אחר שכלו וחקמתו, ויכל ל'פול בטעותים ומכשולות רבים ולבא לידי רעות גדולות חס ושלום. ויש שקלקלו הרבה בגון הרשעים הגדולים מאד המפורסמים שהטעו את העולם, והכל היה על ידי חכמתם ושכלם.

ועיקר הנהדות הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות, ולהסתפל בכל דבר שעושה שיהיה שם השם יתברך ולבלי להשגיח כלל על כבוד עצמו רק אם יש בזה כבוד השם יתברך יעשה ואם לאו לאו, ואזי בוודאי לא יפשל לעולם.

ואפילו בשנופל חס ושלום לספיקות ויש שנפילתו גדולה מאד מאד רחמנא לצלן שנופל לספיקות והרהורים ומרהר אחר השם יתברך, אף על פי כן הנפילה והירידה היא תכלית העליה.

מאמר מלובש בו כבודו יתברך שעל ידי זה נברא העולם.

פי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו),
ואפילו בעבירות ודברים רעים חס
ושלום ששם אין כבודו יתברך בבחינת
(ישעיה מב) "וכבודי לאחר לא אתן" שיש
גבול להכבוד שלא יתפשט לשם. ואף
על פי שמלא כל הארץ כבודו עם כל זה
יש גבול בשמגיע למקומות הנ"ל שלא
יצא לשם בבחינת וכבודי לאחר לא
אתן כנ"ל. ויש גבול לכל כבוד וכבוד
שמלובש בכל מאמר ומאמר מעשרה
מאמרות כנ"ל שלא יתפשט למקומות
החיצונים כנ"ל. אבל דע פי אף על פי
כן בוודאי גם הם מקבלים חיות ממנו
יתברך ואפילו מקומות המטונפים או
בתי עבודה זרה צריכין גם כן לקבל
חיות ממנו יתברך.

אך דע פי הם מקבלים מבחינת
'מאמר סתום' שהוא 'בראשית מאמר
סתום' שהוא כולל כל המאמרות
וכולם מקבלים חיות ממנו, והכבוד
של המאמר סתום הוא סתום ונעלם
בתכלית ההסתרה ומשם הם מקבלין
חיות, פי מבחינת הכבוד והמאמרות

המתגלים אי אפשר להם לקבל חיות
משם בבחינת וכבודי לאחר לא אתן
כנ"ל, רק מה'מאמר סתום' שהוא
נסתר בתכלית ההסתרה משם מקבלין
חיות, ודבר זה אי אפשר להבין ואסור
להרהר בזה כלל.

ועל כן כשאדם נופל חס ושלום לבחינת
מקומות אלו, דהיינו לבחינת מקומות
המטונפים, ונופל לספיקות והרהורים
ובלבלולים גדולים, ואזי מתחיל להסתפל
על עצמו ורואה שרחוק מאד מכבודו
יתברך, ושואל ומבקש 'איה מקום
כבודו' מאחר שרואה בעצמו שרחוק
מכבודו יתברך, מאחר שנפל למקומות
כאלו רחמנא לצלן, וזהו עיקר תקונו
ועליותו בבחינת ירידה תכלית העליה
המובא בספרים.

פי 'אי"ה מקום כבודו' זה בחינת
הכבוד עליון של המאמר העליון,
דהיינו המאמר סתום בראשית כנ"ל,
שמשם נמשך חיות למקומות האלו.
נמצא בשמבקש ומחפש אי"ה מקום
כבודו, בזה בעצמו הוא חוזר ועולה
אל הכבוד העליון שהוא בחינת אי"ה,
שמגודל הסתרתו והעלמו הוא מחיה

על ידי בחינות 'איה' נתתקן ועולה
משם פנ"ל.

וזה בחינות מה שמוכא בסוף תקונים
(תיקון תנינא דף א) 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא תִישׁ',
דהיינו השה לעולה שנעשה על ידי
בחינת אי"ה, שהוא בחינות 'בראשית'
מאמר סתום' פנ"ל.

וזה בחינות תשובה, כי זה עיקר
התשובה, כשארדם מבקש ומחפש
אחר כבודו יתברך, ורואה בעצמו
שרחוק מכבודו יתברך ומתגעגע
ושואל ומצטער אי"ה מקום כבודו,
וזהו בעצמו תשובתו ותיקונו פנ"ל,
והבן היטב.

ויש בזה עוד הרבה דברים, כי כשארדם
הולך בדרך או כשהולך בדרך
ברוחניות, אזי התורה הולכת לפניו
בבחינות (משלי ו) "בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה
אוֹתְךָ", כי יש בזה כמה בחינות, כי כל
אחד לפי תורתו, ולפני כל תורה יש
בחינות ספיקות הנ"ל, כגון בחינות
תורה קודם שמחדישין יש כמה ספיקות
ובבלבולים קודם שמברר ומלבן הדבר
בראוי, ואלו הספיקות הם בחינת עין
הדעת טוב ורע שהוא בחינת נוגה,

מקומות הללו, ועכשיו על ידי שהוא
נפל לשם ואזי מבקש אי"ה מקום
כבודו ובוה חוזר ומדבק עצמו לשם
ומחיה את נפילתו ועולה בתכלית
העליה.

וזה בחינת קרבן עולה שמכפר על
הרהור הלב כמו שאמרו רבותינו
ז"ל (מדרש רבה ויקרא פרשה ו), כמו שכתוב
"וְהָעוֹלָה עַל רוּחְכֶם", שעולה מכפר
ההרהור. כי יש בחינת לפי סחרחר
כי יש קליפה שהיא מעקמת ומסבבת
הלב בעיקומים וסיבובים ובלבולים
הרבה והיא בחינת קליפת נוגה, ועל
כן נקרא "סחרחר" תרגום של סביב
סחור סחור בחינת (יהוקאל א) "וְנוֹגַהּ לֹא
סָבִיב", כי היא בחינת תרגום כמוכא,
ועל כן כתיב בלשון תרגום, וכשארדם
נופל לשם שזה בחינת מקומות
המטונפים ואזי מבקש וצועק אי"ה
מקום כבודו וזה בעצמו תקונו כי
חוזר ושב אל הכבוד העליון שהוא
בחינת אי"ה פנ"ל, וזהו בחינות
עולה, בחינת (בראשית כב) "וְאִי"ה - השה
לעולה", שבחינת אי"ה היא בחינות
"שה לעולה" לתקן ולכפר הרהור הלב
שכא ממקומות המטונפים פנ"ל, כי

ובשמגיע אל התורה בעצמה זה בחינת עין החיים וכו'.

שׁייד לְעֵיל: וְזֶהוּ בְּחִינֹת 'אם יאמר לך אדם היכן אלקוד

תאמר לו בכרך גדול של רומי' (ירושלמי

תענית פרק א), שגם שם שמלאים גלולים

ועבודה זרה, גם שם מוסתר הוא

יתברך בנ"ל.

והכלל, כשנופל לשם חס ושלום, אזי

כשמתחיל לבקש איה מקום כבודו, בזה

הוא מחיה את עצמו מחיות הקדושה,

כי חיות הקליפות הוא רק מההסתרה

מה שנסתר השם יתברך שם בתכלית

ההסתרה עד שאין יודעין ממנו יתברך

כלל, אבל תיכף כשמבקשין איה מקום

כבודו נמצא שיודעין על כל פנים שיש

אלו"ק יתברך רק שהוא נסתר ונעלם,

ועל כן מבקשין איה מקום כבודו ובה

בעצמו מחיה עצמו במקום נפילתו.

כי 'איה' הוא בחינות 'מאמר סתום'

שהם מקבלין חיות משם, רק שחיות

הקליפות הוא מההסתרה, אבל

הוא מחיה את עצמו בבחינות חיות

הקדושה במקום נפילתו על ידי הפקשה

והחיפוש שמחפש איה מקום כבודו

בנ"ל, ואחר כך זוכה לעלות משם

לגמרי אל הקדושה בעצמה, דהיינו

במקום התגלות כבודו יתברך, כי עיקר

הקדושה שיתגלה כבודו יתברך. ברוך

ה' לעולם אמן ואמן.

(זאת התורה וגם מאמר המתחיל

'אלו המתפארים עצמן

וכו', וכל מה שנאמר בדרך וכו' כגון

'הקשו וכו' הכל אחד, כי כל אלו

המאמרים קשורים זה בזה, והם

מרומזים ונסתרים בדברי רבותינו ז"ל

(שבת דף ע"ו:) בתוך האגדה הפליאה מאד,

מה ששאל רבי יירא את רב יהודה כד

הוי בדיחא דעתא ואיפעי מיניה כל

חללי דעלמא וכו', ושאל אותו כמה

שאלות והם פליאות נשגבות מאוד,

כגון מאי טעמא תורא אריכא גנובתיה

וכו', מאי טעמא תרנגולא מידלא

עינא וכו', וכל השאלות הנאמרות

שם כולם הם פליאות גדולות מאד

ושם מרומז ונסתר כל הנ"ל. ומה

שמבואר לעיל, בענין שמחה ובדיחא

דעתיה שייך גם כן לזה, ומרומז גם כן

באגדה הנ"ל שנאמר שם בעת שהיה

בדיחא דעתיה.

בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית וְכוּ'.

גַּם מַה שְּׁמֻבּוֹא לְקָמֶן בְּעֵינַי יִרְאֶה יִרְאֶה וְיִשְׁבֹּת שִׁינְיָה גַם בֶּן לְכָאן, כִּי כָל יִרְאֶה יִשְׁבֹּת לְהַ מְאָמֶר וְכוּ', וְיִשְׁ מְאָמֶר שְׂכֻלִל כּוּלָם וְכוּ', כַּנ"ל. גַּם מַה שְּׁמֻבּוֹא לְקָמֶן בְּעֵינַי הַשְּׂנָחָה, שִׁינְיָה גַם בֶּן לְזֵה, עַל אַגְדָּה הַנ"ל מֵאֵי טַעְמָא תְּרַנְגוּלָא מִיְדְּלֵי עֵינָא, וְלֹא זְכִינּוּ לְשִׁמוּעַ בִּיאֹר כָּל זֶה.

גַּם מַה שְּׁמֻבּוֹא לְקָמֶר הַזֶּה עַל פְּסוּק וְאִיה הַשָּׁה לְעוֹלָה, מְרוּמֵז בְּאַגְדָּה הַנ"ל, שְׁנֵאמַר שָׁם, אֵי בְּעֵי מִינִיָּה כָּל חֲלָלֵי דְעֵלְמָא, זֶה סוּד בְּחִינַת חֲלָל הַפְּנוּי שֶׁהוּא כְּבִיכּוּל פְּנוּי מְאֻלְקוּתוֹ יִתְבַּרַךְ וּבְאֵמַת בְּוֹדָאֵי אֵי אֶפְשֶׁר שְׁלֹא יִהְיֶה שָׁם גַּם בֶּן הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, כִּי אִם בֶּן מֵהֵיכָן יִקְבַּל חַיּוּת, אֶךְ זֶהוּ בְּחִינַת הַנ"ל שְׁמֻקְבַּל חַיּוּת מִבְּחִינַת מְאָמֶר סְתוּם

תורה י"ב תנינא "איה מקום כבודו"

מבוא לתורה

בתורה זו רבינו מגלה את הדרך שבה הירידה הגדולה ביותר, שנגרמת על ידי 'חכמות ושכלים' מיותרים, שבעקבותיהם האדם נופל לחפש רק את כבוד עצמו, איך ירידה זו בעצמה הופכת לתכלית העליה על יד החיפוש אחרי כבוד ה' בעומק הירידה, שבעקבותיה באה עלייה למדרגה הבאה בעבודת ה'.

עצה זו משלימה - לפי דברי מוהרנ"ת בהלכות עירובי תחומין ה"ו - את עצת החיפוש אחר הנקודות הטובות, המבוארת בתורה 'אזמרה לאלוקי בעודי' (תורה רפ"ב), וזה מחמת שרבינו עוסק בתורה זו בירידה ונפילה כזו שבה לכאורה האדם אינו יכול למצוא שום נקודה טובה בעומק החושך בו הוא שרוי, מחמת סמיות עיניו. ועצת הצעקה והבקשה עם הגעגועים והחיפוש מעלה אותו מחדש למקום בו יוכל לגלות את קרבת ה' על ידי נקודות טובות וכף זכות.

בתחילת התורה רבינו מדריך את האדם להתרחק מהליכה עיוורת אחר השכל והשתעבדות לחכמה שכאילו מנווטת את האדם במשעולי החיים. מהלך זה יכול להוביל לטעויות ומכשולים קשים שאין יכולת ביד האדם אפילו לדעת שהוא אכן טעה ונכשל.

לעומת זאת עיקר היהדות היא הליכה בתמימות ופשיטות אחר התורה, לחפש בכל דבר את כבוד ה' וכמה שאפשר לא להשגיח כלל על כבוד עצמו.

אם האדם הולך בדרך זו אזי הוא לא יכשל, שהרי כל ירידותיו יתהפכו לעלייה גדולה. לשם ביאור עניין זה, פונה רבינו לבאר באריכות את יסוד שורש הבריאה ותכליתה, איך כבוד ה' מלובש בכל חלק מחלקי הבריאה, וכיצד למרות הגבולות שה' הציב בכדי שכבודו לא יתפשט למקומות רחוקים ומטונפים, בכל אופן יש כבוד סתום שמחייה ומלובש אפילו במקומות אלו.

בתורה זו מבאר רבינו בתוך מהלך התורה שורה ארוכה של מושגים נוספים, מאמרי חז"ל וסוגיות בעבודת ה'. עניינו של 'קרנן עולה', בירור קליפת נוגה ותיקונה, חידושי תורה, ניסיון העקידה, ומאמר מופלא במסכת שבת דף ע"ז.

כשהולך אחרי השכל טועה ונכשל

כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שְׂכָלוֹ וְחֻקְמָתוֹ דְּהֵיִינוּ שֶׁהִשְׁכַּל הוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָדָם, וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְחָה אֵת הָאָדָם, (בעוד שבאמת התורה היא זו שצריכה ללכת לפני האדם כמובא בהמשך התורה?), אזי יוֹכֵל לִיפּוֹל בְּמַטְעוֹתַיִם שֶׁבָּהֶם מֵתְעוּוֹת הַתְּפִיסָה וְהַדָּרֵךְ הָאֲמִיתִית בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְכֵן יוּכַל לִיפּוֹל בְּמַכְשׁוֹלוֹת רַבִּים גַּם כֹּאשֶׁר הַתְּפִיסָה הַכִּלְלִית אֵינָה טְעוֹת גְּמוּרָה, וְלָבֵא עַל יְדֵי שִׁכְלוֹ לִיְדֵי רַעוּת גְּדוֹלוֹת שֶׁהֵם עֲבִירוֹת וְכִפּוּרֹת חָס וְשָׁלוֹם.

וַיֵּשׁ כֹּאֲלוֹ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה בְּכָל הַדָּרֵךְ אוֹתָהּ הִטְמִיעוּ בְּעוֹלָם עַל יְדֵי שִׁכְלָם, כְּגוֹן הַרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד הַמְּפֹרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּטְעוּיֹת גְּדוֹלוֹת, וְהִכָּל הָיָה עַל יְדֵי שֶׁהִלְכוּ וְהוֹלִיכוּ אֶת הָעוֹלָם אַחֲרֵי חֻקְמָתָם וְשִׁכְלָם.

וְעִיקַר דֶּרֶךְ הַיְהוּדוּת שֶׁהִיא דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, הוּא רַק לִילֵךְ בְּתַמִּימוֹת וּבִפְשִׁיטוֹת אַחֲרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בְּלִי שׁוּם חֻקְמָוֹת שֶׁל הַבַּל וְהַתְּחַכְּמוֹת שֶׁל כְּבוֹד אֲפִילוֹ בְּתוֹךְ חֻקְמַת הַתּוֹרָה, וְעֵינַיִן הַתְּמִימוֹת הוּא לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דְּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שִׁיְהִיָּה שֵׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְקִיִּים אֶת רְצוֹנוֹ,

הערות והרחבות

ד. בקשרי המאמר להלן מבואר שיש עבירות שמכוונות בשם 'רעות' והם יותר גרועות מעבירות סתם, וכן מבואר בהמשך שעל ידי שכלו האדם נופל להרהורים אחר השי"ת. וכל זה יכול לבוא בדקות אפילו לאנשים גדולים וכשרים.

ה. ויש לעיין מתוך התורה בעצמה לאיזה רשעים מפורסמים רבינו מתכוון, ולמרות שבוודאי יש בזה כמה בחינות, אבל אפשר לומר שבקשרי התורה נרמזים כמה דוגמאות. ועיין בקונטרס 'מבוא המקראות' שם התבאר על דברי הגמרא במסכת יומא המובאים לקמן בדברי רבינו, שאותם רשעים המוזכרים בדברי הגמרא (בית גרמו ובית אבטינס) הם הרשעים המפורסמים שהמשנה בעצמה מפרסמת, ומשם נוכל להבין מהם החכמות הפסולות בעבודת ה' וכיצד הם הטעו את העולם.

ו. כי מבואר בהמשך שכל נפילת השכל והחכמה הוא שרוצה בכבוד עצמו ולא בכבוד ה'.

א. עיין בליקו"ה גביית חוב מיתומים ה"ג אות ג', שבאמת כל מהות האדם היא להיות 'הולך', דהיינו שעליו תמיד להתקדם בתנועה מתמדת מדרגה לדרגה. וכל תורה זו אינה שייכת רק למי שהולך ומנסה להתקדם לעלות באמת להשגות ודרגות חדשות בעבודת ה', אך בוודאי מי שאינו הולך בדרך, ואינו שואף לעלות עוד ועוד, אין מכשול וטעות יותר מזה, ואז אין הכרח שיעברו עליו ירידות ועליות, וגם ירידתו לא תתהפך לתכלית העליה.

ב. בהמשך התורה רבינו עוסק בעניין הדרכים שהאדם הולך בדרך והתורה הולכת לפניו, ויש בעניין הדרכים כמה בחינות, כי יש דרכים טובות שגם אותם צריך לברר, אך יש דרכים שאינן טובות, כמו שמבואר בהמשך המאמר כמה בחינות בזה.

ג. ויש לעיין מהי הלשון 'יוכל', שהרי משמעות לשון זו שאין באמת הכרח לכך שהוא ייפול וייכשל, ולפי זה אפשר שאדם ילך אחרי שכלו ויצליח בדרכיו.

וּלְבָלִי לְהַשְׁגִּיחַ כָּלֵל עַל כְּבוֹד עֲצֻמוֹ שלא יתעסק עם כבוד עצמו בשום צורה, ואפילו לשלילת הכבוד, רק אם יש בזה כבוד השם יתברך יעשה ואפילו שיתכן ויש בזה גם כבוד עצמו, ואם לאו לאו דהיינו שרק אם רואה שאין בזה כבוד השם יתברך אזי לא יעשה, אבל כל זמן שיש בזה כבוד ה' יעשה אפילו אם זה לא בשלמותו, ואם ינהג כך אֲזִי בְּוֹדָאֵי לֹא יטעה בדרכו ואפילו לא יפְשֵׁל לְעוֹלָם.

גם כשנופל – הירידה תכלית העלייה

וְאֶפִּילוּ כְּשֶׁנּוֹפֵל חֵם וְשָׁלוֹם לְסִפִּיקוֹתֵי בגלל שטעה והלך אחרי שכלו, וַיֵּשׁ פעמים שֶׁנִּפְּלָתוּ שֵׁנֶפֶל מִחֲמַת שֶׁהֵלֵךְ אַחֵר שֶׁכֵּלֵךְ גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד רַחֲמָנָא לְצַלָּן, שֶׁנּוֹפֵל עַל יְדֵי שֶׁכֵּלֵךְ לְסִפִּיקוֹת וְהִרְהוּרִים בַּכֶּמֶה בַּחֲיִנוּת, וּמְהִרְהֵר אֶפִּילוּ אַחֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כֹּל אֹפְנֵי מִצִּיאוֹתוֹ וּדְרָכֵי הַנְּהַגְתּוֹ, אֵף עַל פִּי כֵּן לַמְרוֹת שֶׁנִּפְּלָתוֹ הַזֹּאת קֶשֶׁה מְאֹד, יֵשׁ לוֹ תְּקוּוּהָ לְשׁוֹב אֵל ה', כִּי הַנִּפְּלָה וְהִרְיָדָה הִיא תְּכֵלֶת הָעֲלִיָּה: כִּי בִּאֲמַת יֵשׁ מִכוּוֹן גְּדוֹל בְּזֶה שֶׁבְּעוֹמֵק יְרִידָתוֹ יִגְלֶה מֵעַתָּה אֵת כְּבוֹד ה' וְכַמְבֹּאֵר לְהֵלֵךְ.^ז

כִּי יֵדַע הַקִּדְמָה אַחַת הַנּוֹגַעַת לְעַנְיֵין כְּבוֹד ה' הַמוֹזְכֵר לְעֵיל, וְלִפִּי זֶה יוֹסֵבֵר וְיֹבֵן כֹּל עַנְיֵין 'ירידה תכלית העלייה', כִּי שׁוֹרֵשׁ כָּל הַבְּרִיאָה וְתַכְלִית יִיעוּדָה עַל יְדוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא הַכְּבוֹד. שֶׁהִרִי הַכְּבוֹד הוּא מִצִּיאוֹת שֶׁמֵתֵאֲפֶשֶׁרֶת רַק כֹּאשֶׁר יֵשׁ כְּבִיכּוֹל בְּרִיאָה נִפְרָדָת, כִּי הַכְּבוֹד הוּא תַמִּיד

הערות והרחבות

- ז. כך מדויק בלשון רבינו היטב, שהרי לא כתוב שאם רואה שיש בזה כבוד עצמו לא יעשה, אלא כתוב שכאשר אין בזה כבוד ה' אזי לא יעשה, אבל כאשר יש בזה כבוד עצמו, אזי לא ישגיח כלל על כבוד עצמו, דהיינו שלא יתעסק עם זה כלל ולא יימנע מלעשות משהו שיש בו כבוד ה' בגלל שהוא רוצה שזה יהיה נקי מכבוד עצמו. ובזה מבואר היטב קשר התורה הזאת לתורה רפ"ב ודוק.
- ח. וכמבואר בתורה רפ"ב, שגם כשהמצווה מלאה פניות, אזי יש בה נקודה טובה בוודאי.
- ט. ועיין בליקו"ה גביית חוב מיתומים ה"ג אות ט', שם מבואר ששורש הספיקות מתגלים בתורה תורה זו בעצמה, עיי"ש היטב.
- י. בביאור מושג זה וההבדל בין 'ירידה לצורך עלייה' ל'ירידה תכלית העלייה', עיין היטב בעומק דברי מוהר"נ"ת בליקו"ה גביית חוב מיתומים ה"ג אות ג' ואות כ"א.
- יא. כי העיקר זה לגלות את כבוד ה' במקומות הכי סתומים ונעלמים, היכן שכבוד ה' לא מתגלה, ולכן כאשר בעומק ירידתו הוא יגלה כבוד ה' יתברר למפרע שעצם ירידתו היא תכלית עלייתו.

'מזולתו', שיש שני דברים נפרדים כביכול, והאחד מכבד את חבירו² אבל לא שייך כבוד כאשר אין פירוד.

והראיה לכך שכל הבריאה היא בשביל כבודו יתברך פי מובא בגמרא ש'כלי' מה שפרא הקדוש ברוך הוא הן בכלליות העולמות, והן בפרטיות כל מה שנמצא ונברא בתוך העולמות, לא בראו אלא לכבודו שייצא ויתגלה מזה כבוד ה', כמו שפתיב בישעיה "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וכו'" (וימא לח), ומאחר שהכל נברא בשביל כבודו יתברך שיתגלה מזה, נמצא שפראו יתברך הוא שורש כל הבריאה ולא רק מטרה ופועל שיוצא מהבריאה. ואף על פי שהכבוד כולו אחד שהרי שורש הבריאה זה כבוד ה' ואחדותו ואין בזה חלקים שונים, ואדרבה אחדותו זהו כבודו, על כל זה - למרות זאת, בהבריאה שהשתלשלה מדרגה לדרגה יש חלקים נפרדים ושונים שנבראו בששת ימי בראשית והם חלוקים זה מזה, ובכל חלק וחלק מהבריאה שנבראה לכבוד ה' יש בו בחינת כבוד מיוחד שהשי"ת מתכבד ממנו, שהוא שרשו הפרטי של אותו חלק בנ"ל.

וזה בחינת מה שכתוב במשנה (אבות פרק ה): בעשרה מאמרות נברא העולם שהם תשע פעמים המילה 'ויאמר' שכתובה בפרשת בראשית בששת ימי הבריאה, והפעם העשירית זו המילה 'בראשית' בעצמה שגם היא נחשבת ל'מאמר'³. והלא במאמר אחד יכול להפראות שהרי היה יכול לכתוב פעם אחת 'ויאמר' בתחילת מעשה בראשית ולמנות תחתיו את כל מעשה בראשית⁴. ואם כן לכאורה קשה למה צריך היה לחלק את זה לעשרה מאמרות שונים

הערות והרחבות

יב. עיין בביאור הליקוטים תורה י"א, שם מבואר עניין זה בהרחבה.
 יג. ישנו דגש מיוחד לאורך כל המאמר במילה 'כל', כיוון שלשון זו מורה על כך שלא יתכן שיש חלק אחד בבריאה שנברא לתכלית אחרת מכבודו יתברך, ולפי זה יש הכרח שגם המקומות הכי רחוקים נבראו לתכלית זו. ועיין בהמשך שם מובא הפסוק "בהיכלו כולו אומר כבוד".
 יד. ובהרחבה יותר: אם היינו אומרים שמכל חלקי הבריאה אמור לעלות כבוד אחד, אז היה יותר נקל להבין כיצד גם המקומות הרחוקים משרתים את אותו כבוד אחד, כי גם אם באופן

ישיר הם אינם מכבדים את השי"ת, מכל מקום באופן עקיף הם משמים לצורך אותו כבוד, אבל אם בכל חלק מהבריאה יש כבוד 'מיוחד', אם כן גם להם יש כבוד מיוחד שעולה רק מהם.
 טו. עיין מסכת ראש השנה דף ל"ב ע"א.
 טז. ולכאורה צ"ע, שהרי אם היה כתוב 'ויאמר' פעם אחת, היה שוב שתי מאמרות, שהרי בראשית הוא גם 'מאמר', ואם היה כתוב רק את 'בראשית', בלי שום ויאמר, אזי היה הכל סתום ונעלם ולא היה מתגלה שום בחינה של כבוד. ועיין במפרשים שם, מה הכוונה במשנה זו שהכל יכול היה להיבראות במאמר אחד.

אָלָא הסיבה שזה נחלק לעשרה מאמרות היא בְּשִׁבִיל שְׂכָר וְעוֹנָשׁ, שכדי שיהיה בכלל שכר ועונש בעולם, לכן העולם נִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וכלשון המשנה "להיפרע מהרשעים שמאבדין את העולם וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין" את העולם^י, וּבְכָל מַאֲמָר וּמַאֲמָר יֵשׁ בוֹ בְּחִינַת כְּבוֹד מְיוֹחָד לאותו מאמר וְשֶׁהוּא שְׂרִשׁוֹ של אותו מאמר, כִּי הַכְּבוֹד הוּא שׂוֹרֵשׁ הַכֹּל של כל הבריאה כִּנ"ל.

כל הבריאה יש כבוד ה'

וְזֶה בְּחִינַת מה שמרומז בפסוק (תהלים כט) "וּבְהִיכָלוֹ כָּלוּ אוֹמֵר כְּבוֹד"^{יט} שבו מרומז שהיכל שהוא כלליות הבריאה, כולו 'אומר' מלשון 'מאמר', דהיינו שְׂבִכָל מַאֲמָר מלבד מה שיש לו שורש של כבוד, גם מְלוֹבֵשׁ בוֹ כְּבוֹדוֹ וְיִתְבָּרַךְ בתוכו, שְׂעַל יְדֵי זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם גם כאשר אין בו באופן גלוי שום כבוד לה' ואפילו ממש להיפך.

כִּי באמת "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"^(ישעיה ו) של השי"ת, וְאֶפְיָלוֹ בַּעֲבִירוֹת וּדְבָרִים רַעִים חֵם וְשָׁלוֹם נִשְׁשֵׁם אֵין כְּבוֹדוֹ וְיִתְבָּרַךְ גְּלוֹי, כי זה נגד רצונו יתברך בְּבְחִינַת (ישעיה מב) "אני ה' הוא שמי וּכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֵּן ותהילתי לפסילים" נְשִׂישׁ גְּבוּלֵי שֶׁהֵם יתברך עשה לְהַכְּבוֹד הגלוי וְשֶׁלֹא יִתְפַּשֵּׁט לְשֵׁם לאותם דברים רעים, כדי שהם לא ייקחו את כבוד ה' לעצמם.

הערות והרחבות

לכאורה זה היפך הכבוד, שהוא צריך להטיל מורא על ידי עונש ולשכנע לקיים מצוותיו על ידי שכר. ועיין היטב בהלכות עירובי תחומין ה"ו אות ל"א, שם מבואר שכל ענין קיבול השכר הוא בחינת 'איה', ומבואר לפי זה שבלי שה' ברא את העולם בעשרה מאמרות לא היה שייך בכלל שכר ועונש ודוק.

יט. ויש מפרשים שפירשו את כל הפסוק על בית המקדש, ועיין היטב לעיל בהערות בעניין בית גרמו ובית אבטינס וכן לקמן בעניין מעשה העקדה שהיה בהר המוריה ששם הוא ההיכל שבו כולו אומר כבוד.

יז. ויש לציין שלפי המשנה כאן מבואר, שלעומת הרשעים המוזכרים בתחילת התורה, שהם הרשעים שמקלקלים את העולם, כך יש צדיקים שמתקנים את העולם על ידי שהם הופכים את כל הירידות לעליות, ובכך מתוקנים כל קלקולי הרשעים, על ידי שממשיכים חידושי תורה (עיין היטב בהמשך התורה) ועצות נפלאות, שהיא העצה לצעוק ולחפש 'איה מקום כבודו' (ועיין ליקו"ה עירובי תחומין ה"ו אות ה' היטב).

יח. ויש לעיין, מדוע רבינו לא הביא את לשון הגמרא ליתן שכר לצדיקים ועונש לרשעים, אלא סתם ואמר בשביל שכר ועונש. וכן יש להקשות, מדוע עניין השכר ועונש קשור לכבוד, הלא

וְאֵף עַל פִּי שְׁנֵי אֲמָרִים לְעֵיל שְׁמַלְא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' ולכאורה זה כולל גם את אותם דברים רעים, עִם כָּל זֶה, באמת יֵשׁ גְּבוּל בַּמְהוּת הַכְּבוֹד בעצמו של תשעת המאמרות, שְׁפִשְׁמוֹנִיעַ הַכְּבוֹד לְמִקְוֹמוֹת הַגִּבּוֹר, שְׁלֵא יֵצֵא לְשֵׁם באופן גלוי כמו שהוא מתגלה במקומות שאינם רעים ומטונפים, בְּבַחֲנֵינָת וְכְבוֹדֵי לְאַחַר לֹא אֶתֶן בְּנִ"ל שהכבוד כביכול לא יהיה ניתן ו'שייך' לאותם מקומות, וְיֵשׁ גְּבוּל לְכָל כְּבוֹד וְכְבוֹד מִכָּל הַחֲלָקִים והסוגים שְׁמֻלּוֹכְשׁ בְּכָל מֵאָמֵר וּמֵאָמֵר מֵעֲשָׂרָה מֵאָמְרוֹת בְּנִ"ל ואפילו במאמר הסתום בעצמו, שְׁלֵא יִתְפָּשֵׁט לְמִקְוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים בְּנִ"ל.

אָבֵל דַּע, כִּי אֵף עַל פִּי כֵן - למרות שבאמת יש גבול לכבוד, בְּוֹדָאֵי גַם הֵם מְקַבְּלִים חַיּוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ ועל כן בהכרח שיש שם איזה בחינה אחרת של כבוד, שהרי שורש כל הבריאה זה הכבוד, וְאֶפִּילוּ מְקוֹמוֹת הַמְטוֹנָפִים של תאוות רעות וכל מיני לכלוכים שיש בגשמיות ורוחניות, או בְּתֵי עֲבוֹדָה זָרָה שהם מסתירים ממש אותן יתברך בכפירותיהם, צְרִיכִין גַּם כֵּן לְקַבֵּל חַיּוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ ובלא זה אין להם שום חיות. ואחרי שברור שהשי"ת מחייה את אותם מקומות, אם כן בהכרח שיש לו גם כבוד מאותם מקומות, שהרי כל מה שהוא בורא ומחייה, הוא בורא ומחייה רק בשביל כבודו יתברך כנ"ל. ואם כן יש להבין מהיכן הם מקבלים את חיותם ומה היא בחינת הכבוד המלוּבש בהם.

🌀 המקומות המטונפים מקבלים מהמאמר סתום 🌀

אֵךְ דַּע כִּי הֵם דְּהֵיִינוּ הַמְקוֹמוֹת הַמְטוֹנָפִים ובתי העבודה זרה מְקַבְּלִים חַיּוֹת וְכְבוֹד מִבְּחִינַת 'מֵאָמֵר סְתוּם' דְּהֵיִינוּ מֵאָמֵר וְכְבוֹד שֶׁבְּמַהוּתוֹ אֵינוּ מֵתְגַלֶּה, שְׁהוּא הַמֵּאָמֵר הַרְאִשׁוֹן שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שהרי הגמרא מקשה שבאמת אין עשרה אזכורים של המילה 'ויאמר' במעשה בראשית ואם כן מדוע אנו אומרים שיש 'עשרה מאמרות', והיא מתרצת שאכן המילה 'בראשית' היא עצמה נחשבת ל'מאמר'. אך המאמר הזה מכונה 'בְּרֵאשִׁית מֵאָמֵר

🌀 הערות והרחבות 🌀

את חיותם אין שום גבול. ויש לפרש, שבאמת הגבול של התשע מאמרות הגלויים זה המאמר הסתום בעצמו, וממילא מבואר שהגבול של המאמר הסתום זה המאמרות המתגלים ואכמ"ל.

כ. ולכאורה נראה כאילו דבריו הקדושים כאן סותרים את דבריו בהמשך התורה, שהרי כאן כתב שיש גבול לכל העשרה מאמרות, ובהמשך דבריו מבואר שלמאמר הסתום, שממנו מקבלים

סתום' שהרי הוא לא מייחס באופן גלוי את הבריאה לבורא יתברך, שהרי לא כתוב 'ויאמר' יהי בראשית, אלא בראשית סתם. ודווקא ההעלמה הזו היא מורה על מאמר גבוה מאוד, שהוא כולל כל המאמרות הגלויים וכולם מקבלים חיות מִמֶנּוּ הן המאמרות הגלויים והן המקומות המטונפים ובתי ע"ז^{כא}.

והכבוד של המאמר סתום שהוא מהות המאמר ושרשו ומתלבש בו, הוא בעצמו סתום ונעלם בתכלית ההסתרה שכיכול אין בכבוד שום כבוד, ומשם הם - המקומות המטונפים - מקבלין חיות ובהכרח שממילא יש שם כבוד נעלם וסתום בתכלית ההסתרה^{כב}, כי מבחינת הכבוד והמאמרות המתגלים של התשעה מאמרות הגלויים, אי אפשר להם - למקומות המטונפים ובתי ע"ז לקבל חיות משם, בבחינת וכבודי הגלוי לאחר לא אתן פנ"ל באופן כזה שתהיה כביכול שליטה שלהם על הכבוד ולקיחת הכבוד לעצמם, רק מה'מאמר סתום' שהוא כבוד נסתר בתכלית ההסתרה, משם הם מקבלין חיות שהרי בעצם זה שהם משגיחים על כבוד עצמם הם מעלימים את כבודו יתברך, ודבר זה כיצד הכבוד הכי עליון מחייה ומלובש דווקא במקומות הנמוכים והרחוקים ביותר^{כג} אי אפשר להבין בשכל ואסור להרהר בזה כלל^{כד} כי דווקא שם יכולה להיות הנפילה הכי גדולה ומאידיך העליה הכי גדולה וכמו שיתבאר.

הערות והרחבות

כג. ונכלל בזה עוד כמה דברים שאי אפשר להבין, וכמבואר לעיל בהערה א'.

כד. וזהו בעצמו ההרהור שמוזכר בתחילת התורה, שעל ידי חכמתו ושכלו 'נופל' לטעותים ומכשולות, ואחר כך כתוב שאפילו מי 'שנופל' לספקות והרהורים (ובזה מבואר שזה סובב גם על אלו שהלכו אחר שכלם), וכאן מבואר מקשרי המאמר שמהרהר על אלו המקומות, וזה בעצמו מחמת חוכמתו ושכלו, ועיקר תיקונו שיעצור דווקא בעת תכלית ירידתו ונפילתו את אותו ההרהור, ויהפוך את הקושיה לצעקה ואכמ"ל.

כא. וצ"ע איך יכול להיות שכל הכבוד הגלוי מקבל חיותו ונמשך מהכבוד הסתום, ואפשר שגם על זה מבואר בסוף דבריו שאי אפשר להבין ואסור להרהר בזה כלל.

כב. כי באמת אי אפשר לומר שהם מקבלים מהמאמר הסתום איזה כבוד, שהרי 'כבודי' לאחר לא אתן, אבל מצד מה שהם מקבלים חיות משם, אם כן בהכרח הקב"ה כביכול בורא את המקומות האלו, וכל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, אם כן בהכרח שיש שם כבודו יתברך.

צַעֲקַת 'אִיָּה' – תְּכֵלִית הַתִּיקוֹן וְהַעֲלִיָּה

וְעַל כֵּן - אַחֲרֵי שֶׁאֵנוּ יוֹדְעִים שֶׁהַמְקוּמוֹת הָאֵלוּ מִקְבֵּלִים חַיּוֹת מִהַכְבוֹד וְהַמְאֹמֵר הַכִּי סְתוּם וְעֵלְיוֹן, כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל חֵם וְשָׁלוֹם לְבַחֲיֵינָת מְקוּמוֹת אֵלוּ, דְּהֵיִינוּ לְבַחֲיֵינָת מְקוּמוֹת הַמְטוֹנָנִים, גַּם אִם לֹא נָפַל לְשֵׁם מִמֶּשׁ בַּפּוֹעַל, וְכָל שֶׁכֵּן אִם נָפַל לְשֵׁם מִמֶּשׁ, וְנוֹפֵל מִחַמַּת זֶה לְסַפִּיקוֹת וְהִרְהוּרִים וּבְלִבּוֹלִים גְּדוֹלִים^{כז}, וְאִזֵּי מִמִּילָא מִתְחִיל בְּהַכְרַח לְהִסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ^{כח}, וְרוֹאֵה שֶׁרְחוֹק מְאֹד מִכְבוֹדוֹ יִתְפַּרֵּךְ כִּי הוּא נָפַל לְתוֹךְ כְבוֹד עֲצָמוֹ בְּכִי כְבוֹד ה', וְשׂוֹאֵל וּמִבְקֵשׁ 'אִיָּה מְקוֹם כְבוֹדוֹ' שֶׁל ה', שֶׁהִרִי בְּמִקוּמוֹ שֶׁלּוֹ אֵינוֹ רוֹאֵה בְּגִלּוּי אֶת כְבוֹד ה', מֵאַחַר שֶׁרוֹאֵה בְּכְבוֹד עֲצָמוֹ שֶׁרְחוֹק מִכְבוֹדוֹ יִתְפַּרֵּךְ, מֵאַחַר שֶׁנָּפַל לְמְקוּמוֹת כְּאֵלוּ רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְזֶה זֶה דְּהֵיִינוּ עֲצֵם הַשְּׂאֵלָה הַחִיפּוֹשׁ וְהַבְקָשָׁה שֶׁל 'אִיָּה מְקוֹם כְבוֹדוֹ' הִיא עֵיקַר תְּקוּנָו וְעֲלִיָּתוֹ שֶׁהִרִי צְרִיךְ תִּיקוֹן וְכִפְרָה עַל עֲצֵם הַהִרְהוּר, וְגַם צְרִיךְ מִלְבַּד הַתִּיקוֹן לַעֲלוֹת מִנְפִילָתוֹ בְּבַחֲיֵינָת יְרִידָה תְּכֵלִית הַעֲלִיָּה הַמוֹבָא בְּסַפְרִים^{כט}, שֶׁעֲצֵם הִירִידָה מִתְּהַפְכֵת לַעֲלִיָּה, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִיין לֹא יֵצֵא מִמְּקוֹם נְפִילָתוֹ^ל.

כִּי הַשְּׂאֵלָה וְהַבְקָשָׁה 'אִיָּה מְקוֹם כְבוֹדוֹ', זֶה בְּעֲצָמוֹ בַּחֲיֵינָת הַכְבוֹד עֲלִיָּוֹן שֶׁל הַמְאֹמֵר הַעֲלִיָּוֹן, דְּהֵיִינוּ הַמְאֹמֵר סְתוּם בְּרֵאשִׁית כְּנֵ"ל, שֶׁשְּׂמִשָּׁם נִמְשָׁךְ חַיּוֹת לְמְקוּמוֹת הָאֵלוּ כִּי הַחִיפּוֹשׁ בְּעֲצָמוֹ שֶׁמְגִיעַ מִתּוֹךְ יְדִיעָה וְדֵאִית שֶׁהוּא בּוֹדָאֵי נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם כְבוֹדוֹ, וְלִמְרוֹת

הַעֲרוֹת וְהַרְחָבוֹת

בתכלית העליה שמגלה בתוך הריחוק של כבוד עצמו את התגלות הכבוד של המאמר הסתום ודוק.

כז. ויש לעיין שהרי בכל הספרים לא מוזכר המושג 'ירידה תכלית העליה' אלא 'ירידה לצורך עליה' ובוודאי מובן לכל משכיל גודל החילוק ביניהם, ואף שרבינו הכיר בוודאי את הלשון 'ירידה לצורך עליה' המובא בכל הספרים הוא נקט לשון אחרת עם משמעות שונה. ועיין לעיל בהערות י' וי"א.

כח. כמבואר בפירוש מתוך לשון רבינו בהמשך המאמר. ובוודאי שאין הכוונה שהאדם יישאר לכתחילה במקום נפילתו, אלא שיש הארה נפלאה שמאירה דווקא בתוך הירידה כאשר האדם צועק ומבקש אייה מקום כבודו. ומצד

כה. ויש לעיין, שהנה בדברי רבינו מבואר כאן שקודם נופל לדברים רעים ומקומות המטונפים, ואחר כך מכוחם בא לספקות והרהורים, ואחר כך בהמשך המאמר הוא כותב שהספקות בעצמם הם בחינת מקומות המטונפים. ובתחילת התורה משמע להיפך, שבתחילה נופל לספקות שהם חכמתו ושכלו, ומשם נופל עוד יותר לדברים רעים בבחינת 'רעות גדולות', וצ"ע.

כו. מקשרי לשונותיו הקדושים, מבואר שהסתכלות על 'עצמו' היא בבחינת מה שהאדם משגיח על 'כבוד עצמו', כי כאשר הוא משגיח על כבוד עצמו, בזה הוא נופל שהרי זה גופא שמשגיח על כבוד עצמו הוא הפך התמימות והפשיטות, ועל כן באמת בתוך תכלית הירידה שמשגיח ומסתכל על עצמו, דהיינו על כבוד עצמו, בזה בעצמו הוא באמת יכול לעלות

זאת הוא אינו מתגלה זהו תכלית כבודו יתברך^{טז}, נמצא כְּשֶׁמִבְּקֵשׁ וּמְחַפֵּשׁ אִי"ה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ מתוך מקום שבאמת לא מתגלה שם כבודו יתברך, בְּזֶה בְּעֶצְמוֹ שמבקש ומחפש, הוא חוֹזֵר וְעוֹלָה אֶל הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת אִי"ה ומשם הוא מקבל את חיותו, שְׁהָרִי מְגוֹדֵל הַסְתַּרְתּוֹ וְהַעֲלָמוֹ של הכבוד העליון הוא מְחִיָּה מְקוֹמוֹת הַלָּלוּ בהעלם, וְעֹכְשֵׁי עַל יְדֵי שֶׁהוּא נֶפֶל לְשֵׁם וְאִזִּי דווקא שם הוא מְבַקֵּשׁ אִי"ה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ וּבְזֶה חוֹזֵר וּמְדַבֵּק עֶצְמוֹ לְשֵׁם לְכַבּוֹד הָעֲלִיּוֹן והסתום, וּמְחִיָּה אֶת נְפִילָתוֹ בעצמה^ל, וְעוֹלָה בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה כי גילה את כבודו יתברך בתוך נפילתו.

🌀 צעקת איה פועלת כמו קרבן עולה 🌀

וְזֶה - דהיינו התגלות הכבוד על ידי החיפוש 'איה מקום כבודו', הוא בְּחִינַת 'קֶרְבֵּן עוֹלָה', כי הוא כמו קרבן עולה שְׁמִכְפֵּר עַל הַרְהוּר הַלֵּב שמהרהר אחר השי"ת, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מדרש רבה ויקרא פרשה ז) על קרבן עולה, והביאו לכך ראיה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בִּיחֻזְקָאֵל (ב) "וְהָעוֹלָה עַל רוּחָכֶם" וביאור הפסוק הוא 'מה שעולה במחשבה', ומשם למדו שְׁעוֹלָה מְכַפֵּר הַרְהוּר כי היא באה על מה ש'עלה על רוחכם'.

ועתה מבאר מדוע הנפילה שיש בעניין הבלבול והספק היא תוצאה של הירידה למקומות מטונפים, ומדוע עצם הבלבול והספק הוא גרוע בבחינה מסוימת יותר ממקומות המטונפים ובתי ע"ז:

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת (תהלים לח) 'לְבִי סָחַרְחַר' דהיינו לב מבולבל ומסופק^{לא} כִּי יֵשׁ קְלִיפָה שהיא קליפת 'נוגה' כדלקמן, שֶׁהִיא מְעַקְמָת וּמְסַבֶּבֶת אֶת הַלֵּב, בְּעִיקוּמִים וְסִיבּוּבִים

🌀 הערות והרחבות 🌀

לחפש את הכבוד שלעולם יישאר סתום ונעלם באותו העדר.

ל. שהרי גם אותה השי"ת מחיה כמו את המקומות המטונפים.

לא. ויש לעיין שבתחילת התורה רבינו דיבר על בלבולל וספק של המוח ועתה מדבר על בלבול הלב.

התמימות והפשיטות יש הכרח נפלא בזה שהאדם צריך לוותר על הארה זו ולהכניס את עצמו לצמצום של התורה הקדושה והמאמרות המתגלים, ואכמ"ל בעניין זה.

כט. ובעומק נוסף, התגלות הכבוד של ה'אין' הינה יותר נעלית מהתגלות הכבוד של ה'יש', והתגלות האין במציאות שיש לה כבוד, היא רק כאשר חווים את מציאות ההעדר, אך ממשיכים

ובלבלולים^ל הרבה, והיא בחינת קליפת נוגה שאף שהיא אינה מג' קליפות הטמאות, יש בה בחינה יותר גרועה ומסוכנת, ועל כן נקרא אותו בלבלול בשם "סחרחר", כי הוא מלשון תרגום של 'סביב' – 'סחור סחור', כי נוגה זה בחינת 'סביב' בחינת (יחזקאל א) "ונגה לו סביב" שהיא מסביב לג' קליפות הטמאות וכל כוחה להפיל ולהעצים את הנפילה לשם הוא על ידי בחינת 'סביב', דהיינו ספקות ובלבלים, פי היא בחינת לשון 'תרגום' פמוכא, שהיא ממוצעת בין לשונות העכו"ם הטמאות לבין לשון הקודש, והיא מעורבת מטוב ורע^ל, ועל כן פתיב בפסוק 'סחרחר' בלשון תרגום כי זה מהותה.

על ידי החיפוש עולה לכבוד העליון

וכשאדם נופל לשם דהיינו לקליפת נוגה של בלבלולים וספקות, שזה גם בחינת מקומות המטונפים למרות שלא נפל ממש, ומכל שכן שנפל לשם ממש כנ"ל, ואזי מבקש וצועק 'אי"ה מקום כבודו', וזה בעצמו תקונו הגם שכלפי חוץ לא נראה שיצא מנפילתו עדיין, מחמת שרק צועק ומבקש, מכל מקום זה תיקונו ועלייתו, פי חוזר וישב אל הכבוד העליון שהוא בחינת 'אי"ה' כנ"ל שהוא מתגלה דווקא במקומות אלו.

וזהו בחינות קרבן עולה שהוא גם מלשון 'עליה'^ל כי הירידה מתהפכת על ידי הצעקה לתכלית העלייה, בבחינת (בראשית כב) מה שאמר יצחק בעת ניסיון העקידה "ואי"ה הששה לעולה"^ה, שבחינת הצעקה והחיפוש "אי"ה" היא בעצמה בחינות "שה לעולה", דהיינו לתקן ולכפר הרהור הלב שבא ממקומות המטונפים כנ"ל, פי על ידי בחינות 'איה' נתתקן ועולה משם כנ"ל כי לזה מרמז לשון 'עולה' שהיא תכלית העלייה.

הערות והרחבות

לד. והנה רבינו חזון פעמיים ואומר וזה בחינת עולה, כי בפעם הראשונה מדבר על התיקון ואחר כך בפעם השנייה מדבר על העליה, ודוק היטב בלשונו הקדושה.

לה. כי יצחק הוא בבחינת 'תמימות' כי הוא בעצמו נקרא 'עולה תמימה', ועל כן נלמד מזה שעצם שאלת 'איה' היא דרכי התמימות המבוארים בתחילת התורה ודוק.

לב. ואולי אפשר לומר שהעיקומים הם בבחינת ה'טעות' וסיבוכים הם בבחינת ה'חכמות' והבלבלולים הם בבחינת ה'ספקות'.

לג. ויש להבין מה הקשר בין עניין התרגום לכל מהלך התורה. ובקיצור יש לציין, שמהות לשון תרגום היא להוריד ולתרגם את לשון הקודש שתהיה מובנת גם במקומות הרחוקים, ולכן באמת יש בזה בחינה של טוב ורע, ואכמ"ל.

עיקר התשובה ששואל ומבקש 'איה'

וְזֶה בְּחִינֹת מַה שְּׂמוּבָא בְּסוּף סֵפֶר הַתְּקוּנִים¹⁷ (תיקון תנינא דף א) בסוד המילה 'בְּרֵאשִׁית' שהיא מורכבת משתי המילים 'בְּרֵא תִישׁ' ומובא שם בלשון התיקונים שהתיש זה האיל"ו שהוקרב תמורת יצחק בניסיון העקידה, דְּהֵיִינוּ שְׂזָהוּ 'הִשָּׂה לְעוֹלָה' שְׁנַעֲשֶׂה וכביכול נוצר עַל יְדֵי בְּחִינַת 'אִי"ה' כמו שמבואר לעיל בביאור הפסוק 'איה השה לעולה' שעצם החיפוש והצעקה 'איה' מייצרת כביכול בחינת קורבן עולה, שְׁהָרִי הַצַּעֲקָה 'איה' בעצמה הוא בְּחִינֹת 'בְּרֵאשִׁית מֵאֲמָר סְתוּם' פֶּנ"ל.

וְזֶה שֶׁהָאָדָם מֵתַגַּעֵג וּמֵצַטְעֵר וּשְׂוֹאֵל וּמִבְקֵשׁ אַחֵר ה' בְּכֹל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּפְלָ לָשׁ, זֶה בְּחִינֹת תְּשׁוּבָה, כִּי זֶה עֵיקַר הַתְּשׁוּבָה¹⁸, דְּהֵיִינוּ כְּשֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ אַחֵר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ תוֹךְ כַּדִּי שֶׁהוּא עֵדִיין רְחוֹק מְאֹד מֵהַשִּׁי"ת, וְרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ שְׂרָחוֹק מְכֻבָּדוֹ יִתְבָּרַךְ וּמֵתַנַּעֲנַע וּשְׂוֹאֵל וּמֵצַטְעֵר אִי"ה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ תְּשׁוּבָתוֹ וְתִיקוּנוֹ פֶּנ"ל גם אם עדיין לא עלה אל מקום הקדושה הגלויה בעצמה¹⁹, וְהֵבֵן הַיָּטֵב.

הדרך היא בחינת הספיקות

וַיֵּשׁ בָּזֶה דְּהֵיִינוּ בְּכֹל מֵהֵלֵךְ הַעֲצָה וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עוֹד הִרְבֵּה דְבָרִים שֶׁהֵם פְּרִטִים וּבְחִינֹת נוֹסְפוֹת, כִּי כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ²⁰ בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ מִמֶּשׁ, אִו כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶכִים

הערות והרחבות

17. ואין כוונתו רק לתשובה על חטאים ועבירות, אלא גם לתשובה שיש לו על שאלותיו ובלבוליו, והתשובה שצריך לענות על שאלותיו היא גופא גם התשובה על חטאיו, ודוק.
18. כמבואר מתוך המשך התורה, שעלייתו למקום הקדושה הנגלית זהו שלב נוסף אחרי שמגלה את חיות הקדושה במקום נפילתו.
19. ויש לציין שההליכה בדרך המזכרת כאן, קשורה ללשון המובאת בתחילת התורה, שאדם הולך אחרי שכלו וחוכמתו, ודוק.

20. נמצא בתיקונים שמובאים אחרי כל השבעים תיקונים, ומובא שם עוד כמה וכמה קשרים נפלאים לכל ענייני המאמר, ומבואר שם באריכות כל עניין העקידה עיי"ש.
21. ולכאורה יש בדבריו פליאה, שהרי האיל הוא ממשפחת הכבשים בעוד שהתיש הוא ממשפחת העיזים, ועיין בסוף המאמר בהערות לקמן על עניין הכבשים והעיזים על הגמרא המופלאה במסכת שבת דף ע"ז.
22. אפשר לומר מקשרי המאמר, שלשונו הקדושה כפולה לתושיה בפירושיה וביאוריה,

בְּרוּחָנִיּוֹת שמתווה לעצמו איזה דרך ומהלך בעבודת ה'ימא, אַזִּי הַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו להנחות לו את הדרך היכן שהוא רק הולך, אפילו אם נופל או יורד למקומות רחוקים, בְּבַחֲנִינֹת (משלי ו) מה שכתוב על התורה "בְּהַתְּהַלֵּךְ תִּנְחָה אוֹתָךְ בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך", ואזי היא שומרת את דרכיו אפילו במקומות הרחוקים, שלא יכשל ויטעה יותר, אבל עדיין יש לאדם בחירה ומקום ליפול, כִּי יֵשׁ בָּזֶה כְּמָה בְּחִינֹת במדרגת התורה שמוליכה כל אחד, כִּי כָל אֶחָד לְפִי מדרגת תוֹרָתוֹ שזכה אליה, וְלִפְנֵי כָל תּוֹרָה שהאדם משיג יֵשׁ בְּחִינֹת סְפִיקוֹת הַנִּל ששם אפשר ליפול ולטעות ח"ו ושם זה בחינת הדרך אל התורה, כְּגוֹן־כֵּן בְּחִידוּשֵׁי תוֹרָה קוֹדֵם שְׂמַחְדָּשִׁין ומגיעים לחידוש אמיתי, יֵשׁ כְּמָה סְפִיקוֹת וּבְלִבּוּלִים שטועה בהם ואומר דברים שאינם אמת, קוֹדֵם שְׂמַכְרָר וּמְלַבֵּן הַדְּבָר כְּרֵאוּי ומגיע לחידוש אמיתי. וְאֵלּוֹ הַסְּפִיקוֹת והבלבולים שיש בתחילת הלימוד, הֵם בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע שֶׁהוּא בְּחִינַת נוֹגֵה שיש בו טוב ורע, ועל כן בוודאי שיש מה לקחת ולהעלות מתוך אותם חידושים שאינם מבוררים וראויים, שמהם עצמם ייבנה החידוש האמיתי, וּכְשֶׁמְגִיעַ אֶל הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָה שזה תכלית הדרך שהלך בה, זֶה בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים וְכוּ' ששם הכול מבורר ואמיתי בלי שום ספיקות.

לחיות את עצמו בחיות הקדושה

שְׂיִיךְ לְעֵיל לקטע בו מבואר בעניין שבוודאי יש חיות גם במקומות המטונפים, אך הכבוד שם הוא מהמאמר הסתום שנעלם ומוסתר בתכלית ההסתרה:

וְזֶהוּ בְּחִינֹת 'אם יאמר לך אָדָם בקינטור ושאלה היכן אֵלְקִיךָ? אזי תאמר לו שהוא נמצא בְּכַרְךָ גְּדוּל שֶׁל רוֹמִי' (ירושלמי תענית פרק א), שְׁגָם שָׁם בְּרוּמִי שְׂמַלְאִים גְּלוּלִים וְעִבּוּדָה זָרָה, גַּם שָׁם־מִתְפַּשֵּׁט כבודו יתברך, רק ששם מוֹסְתָר הוּא יִתְבָּרַךְ כְּנִ"ל.

הערות והרחבות

- מא. ויש בזה כמה בחינות, כי יש דרכים שהולך מעולם לעולם, וכמבואר בסיפורי מעשיות מעשה י"ב.
- מג. מלשון רבינו נראה שגם במאמרות הגלויים הקב"ה מסתיר את עצמו בתכלית ההסתרה כמו
- מז. נקט לדוגמה דווקא את העניין של הספיקות שיש בחידושי תורה.
- מב. לפי הכלל השלישי יש לעיין מדוע רבינו

והכלל למעשה הוא: שבשנופל לשם חס ושלום, אזי כשמתחיל לבקש 'איה מקום כבודו', בזה שהוא מבקש לבד, הוא מחיה את עצמו מחיות הקדושה שמוסרת שם, כי חיות הקליפות שיש שם הוא רק מההסתרה של המקום, מה שנסתר השם יתברך שם בתכלית ההסתרה עד שאין יודעין שם ממנו יתברך כלל, אבל תיכף שאותה הסתרה גופא הופכת לגילוי, דהיינו כשמבקשין 'איה מקום כבודו', נמצא שבאמת מתוך השאלה ברור ש'יודעין על כל פנים שיש אל'ק יתברך גם כאן, כי השאלה מבטאת את זה שהוא כאן, רק בגלל שהוא נסתר ונעלם לכן יש מקום לשאלה של חיפוש, ועל כן מבקשין 'איה מקום כבודו' ובה בעצמו שמצהיר שיש כאן השי"ת, אבל הוא מחפש אחריו מחמת שאינו רואה אותו, אזי אותו אדם מחיה עצמו במקום נפילתו מחיות הקדושה הנעלמת הגבוהה שמלובשת שם.

כי 'איה' הוא בחינות 'מאמר סתום' שהרי אין במילה 'איה' תשובה רגילה, אלא שאלה שמסתירה בתוכה תשובה מבלי לתרץ את השאלה, ולכן איה זה הכבוד העליון, שהם דהיינו המקומות המטונפים מקבלין חיות משם, רק שחיות הקליפות הוא מההסתרה החזקה בלי הגילוי שבעצמיות ההסתרה, אבל הוא מחיה את עצמו בחינות חיות הקדושה במקום נפילתו על ידי הבקשה והחיפוש שמחפש איה מקום כבודו כנ"ל שבה מתגלה הגילוי בעצמיות ההסתרה גופא, ואחר כך זוכה לעלות משם לגמרי אל הקדושה בעצמה של תשעת המאמרות הגלויים, דהיינו במקום התגלות כבודו יתברך, כי עיקר הקדושה שיתגלה כבודו יתברך בכל העשרה מאמרות. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

הערות והרחבות

לכאורה לומר שרק שם הוא מוסתר כי בכל שאר המקומות הוא גלוי. ועיין היטב בכלל השביעי בח"י כללים, וכן עיין בהקדמת ליקוטי מוהר"ן בעניין המכסה הוא הגילוי והגילוי הוא המכסה.

במאמר הסתום. ולכאורה צ"ב שהרי אדרבה כל ענינים של המאמרות הגלויים, שהם מגלים כבודו יתברך ולא מסתירים, אז כיצד רבינו אומר גם שם מוסתר הוא יתברך כנ"ל הלא היה צריך

קשר התורות שנאמרו בדרך

(זאת התורה איה מקום כבודו' וגם מאמר המתחיל 'אלו המתפארים עצמן וכו' (סימן ט"ו), וכל מה שנאמר בדרך^{מ"ד} וכו' כגון 'הקשו וכו' (סימן ט"ז) הפל אחד, כי כל אלו המאמרים קשורים זה בזה ועל ידי העיון בכולם יפתחו שערים חדשים לכל תורה מאלו התורות^{מ"ה}, וכל אלו המאמרים הם מרויזים ונסתרים בדברי רבותינו ז"ל (שבת דף עז:)) בתוך האגדה הפליאה מאד, מה ששאל רבי זירא את רב יהודה פד הוי בדיחא דעתא (כאשר ראה את דעתו של ר' יהודה שוחקת), ואיבעי מיניה כל חללי דעלמא וכו' [שהוא ראה שהוא יכול לשאול אותו כל שאלה מחללו של עולם, ואפילו שאלות של העולם הזה שנראים כדברים גשמיים], ושאל אותו שם כפמה שאלות שנראים כשאלות מוזרות והם באמת פליאות נשגבות מאוד, כגון: 'מאי טעמא תורא אריכא גנובתיה וגמלא זוטר גנובתיה וכו'^{מ"ו} [מדוע השור יש לו זנב ארוך ולגמל יש זנב קצר], 'מאי טעמא תרנגולא מידלא עינא וכו' [מדוע לכל הבעלי חיים, יש עפעף שסוגר על העין מלמעלה למטה ולתרנגול יש עפעף תחתון שסוגר על העין מלמטה למעלה]. וכל שאר השאלות הנאמרות שם, בולם הם פליאות גדולות מאד, ושם בכל התורות שנאמרו בדרך מרויזו ונסתרו כל הנ"ל. ומה שמבואר לעיל, בענין שמחה ובדיחא דעתיה בתורה י"ח ובתורה י"ז גם כן קצת, שייך גם כן לזה דהיינו לכל התורות ולאגדה הפלאית, ומרויזו גם כן באגדה הנ"ל שנאמר שם שכל השאלות נשאלו בעת שהיה ר' יהודה בדיחא דעתיה.

גם מה שמבואר במאמר הזה [תורה י"ב] על פסוק 'ואיה השה לעולה', מרויזו באגדה הנ"ל, שנאמר שם, 'אי בעי מיניה כל חללי דעלמא', שחלל העולם זה סוד

הערות והרחבות

מו. בתחילת דבריו הוא שואל אותו שתי שאלות על הכבשים והעיזים, שאלה ראשונה מדוע העיזים הולכות בראש העדר והכבשים אחריהן, שאלה שניה מדוע הכבשים מכוסות בזנב והעיזים אינן מכוסות בזנב. ומתוך תשובות ר' יהודה עולה שיש חילוק נפלא בין כבשים ועיזים הקשורות למאמר זה, ועיין לעיל בהערות בענין התיש והאיל של מעשה העקידה.

מד. עיין חיי מוהר"ן על תורה י"ב שכל אלו התורות נאמרו בדרך, ויש לעניין זה קשר לפי הכלל הרביעי, עם זה שהתורה עוסקת בכמה צדדים בעניין הדרך.

מה. כי למרות שאין לערב מהלך התורה עם תורה אחרת, אבל כאן שכל התורות הם אחד, אפשר לקשר בין כל אלו התורות.

בְּחֵינֵת חָלָל הַפְּנוּי, וְשֶׁהוּא כְּבִיכּוֹל פְּנוּי מְאֻלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כַּעֲיֵן בְּתֵי עֲבוּדָה זָרָה וּמְקוּמוֹת
הַמְּטוֹנָפִים, וּבְאַמָּת בְּוֹדֵאֵי אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִהְיֶה שָׁם בַּחֲלָל הַפְּנוּי גַּם בֵּין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,
כִּי אִם בֵּין מַהֲיֵכֵן יִקְבַּל חַיּוּת, אֲדָּךְ זֶהוּ בְּחֵינֵת הַנִּ"ל שְׁמֻקְבַּל חַיּוּת מִבְּחֵינֵת מְאֻמָּר
סְתוּם בְּחֵינֵת בְּרֵאשִׁית וְכוּ'.

גַּם מָה שְׁמוּבָא לְקַמָּן [בתורה י"ז ח"ב] בְּעֵנִין יִרְאֶה יִרְאֶה שְׁבֵת, שְׂיִיד גַּם בֵּין לְכָאן
[לתורה י"ב], כִּי כָּל יִרְאֶה יִשׁ לָהּ מְאֻמָּר וְכוּ' [עיין תורה ע"ח תניינא], וְיִשׁ מְאֻמָּר אַחַד
שְׂפּוֹלָל כּוֹלָם וְכוּ' שֶׁהוּא מְאֻמָּר הַסְּתוּם, כְּנִ"ל. גַּם מָה שְׁמֻבּוֹאָר לְקַמָּן [שם בסוף תורה
י"ז תניינא] בְּעֵנִין הַשְּׁנֵחָה, שְׂיִיד גַּם בֵּין לָזֶה, עַל אַגְדָּה הַנִּ"ל מְאֻ טַעְמָא תְּרַנְגוּלָא
מִדְּלֵי עֵינָא, וְלֹא זְכִינּוּ לְשִׁמוּעַ בִּיאוּר כָּל זֶה שֶׁל כָּל אֱלֹהֵי הָאֲגָדוֹת וְהַפְּלִיאוֹת^{מ"ז}).

ביאור

תורה י"ב תנינא

איה מקום כבודו

הפשמ

כג

לטייל בתורתו

לעידוד העמקה והתבוננות
בליקוטי מוהר"ן